

Unga lagöverträdare

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet 18 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2013. De behandlade yrkandena rör unga lagöverträdare och tar upp frågor om brottsförebyggande arbete, handläggningstider, ungdomsdomstolar och påföljder. Av dessa yrkanden behandlas 10 förenklat, eftersom samma eller i huvudsak samma frågor har behandlats av riksdagen tidigare under valperioden.

Utskottet föreslår att utskottet avslår samtliga motionsyrkanden. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående beredningsarbete.

I betänkandet finns en reservation och tre särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Utskottets överväganden	5
Brottsförebyggande arbete	5
Handläggningstider	6
Ungdomsdomstolar	10
Påföljder	11
Motioner som bereds förenklat	14
Reservation	15
Påföljder, punkt 4 (SD)	15
Särskilda yttranden	16
1. Motioner som bereds förenklat, punkt 5 (S)	16
2. Motioner som bereds förenklat, punkt 5 (MP)	16
3. Motioner som bereds förenklat, punkt 5 (SD)	16
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	17
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2013	17
<i>Bilaga 2</i>	
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet i förslagspunkt 5	20

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Brottsförebyggande arbete**

Riksdagen avslår motion

2013/14:Ju438 av Tuve Skånberg (KD) yrkande 1.

2. **Handläggningstider**

Riksdagen avslår motion

2013/14:Ju412 av Morgan Johansson m.fl. (S) yrkande 15.

3. **Ungdomsdomstolar**

Riksdagen avslår motion

2013/14:Ju263 av Annika Eclund (KD).

4. **Påföljder**

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:Ju284 av Stefan Caplan (M),

2013/14:Ju285 av Stefan Caplan (M),

2013/14:Ju395 av Kajsa Lunderquist (M),

2013/14:Ju437 av Kent Ekeröth och Björn Söder (båda SD) yrkande 2 och

2013/14:Ju438 av Tuve Skånberg (KD) yrkande 2.

Reservation (SD)

5. **Motioner som bereds förenklat**

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 20 februari 2014

På justitieutskottets vägnar

Morgan Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Morgan Johansson (S), Johan Linander (C), Krister Hammarbergh (M), Ewa Thalén Finné (M), Kerstin Haglö (S), Anti Avsan (M), Christer Adelsbo (S), Jan R Andersson (M), Elin Lundgren (S), Anna Wallén (S), Arhe Hamednaca (S), Patrick Reslow (M), Richard Jomshof (SD), Lena Olsson (V), Agneta Börjesson (MP), Jan Ertsborn (FP) och Stefan Svanström (KD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlas 18 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2013. De behandlade yrkandena handlar om unga lagöverträdare och tar upp frågor om brottsförebyggande arbete, handläggningstider, ungdomsdomstolar och påföljder. Av yrkandena behandlas 10 förenklat, eftersom samma eller i huvudsak samma frågor har behandlats av riksdagen tidigare under valperioden. Dessa yrkanden finns i bilaga 2.

Utskottets överväganden

Brottsförebyggande arbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion om att betydelsen av trygga familjer ska beaktas i det brottsförebyggande arbetet.

Motionen

I motion 2013/14:Ju438 av Tuve Skånberg (KD) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att betydelsen av trygga familjer måste beaktas i det brottsförebyggande arbetet. Motionären anför att för en ung person är familjens betydelse stor vad gäller att ge en identitetsskapande gemenskap, etisk vägledning och som stöd för att bygga upp en inre självkontroll.

Bakgrund

Regeringen konstaterar i budgetpropositionen för 2014 att när unga fastnar i kriminalitet är det ofta en del av en större problembild med exempelvis ogiltig frånvaro från skolan och missbruk av alkohol eller narkotika. Föräldrar har huvudansvaret för att barn inte begår brott men det är viktigt att familjen har tillgång till olika former av stöd som den kan behöva (prop. 2013/14:1 utg.omr. 4 s. 22–23).

Av budgetpropositionen för 2014 framgår vidare att regeringen har utarbetat en nationell strategi för föräldrastöd. Målet med denna strategi är att alla föräldrar med barn under 18 år ska erbjudas stöd under barnets hela uppväxt. Regeringen har satsat ca 140 miljoner kronor i stimulansmedel riktat till kommuner i samarbete med lärosäten. Statens folkhälsoinstitut (FHI), sedan den 1 januari 2014 ersatt av Folkhälsomyndigheten, har regeringens uppdrag att följa genomförandet av strategin och kartlägga det föräldrastödjande arbetet i Sverige. FHI konstaterar i sin redovisning till regeringen att stimulansmedlen bidragit till att utvecklingen av föräldrastöd gått framåt i de kommuner som tagit del av dem. En stor andel av föräldrastödsaktörerna har dock svårt att uppskatta omfattningen av föräldrastödsarbetet, såsom antalet genomförda föräldrastödsprogram eller antalet deltagande föräldrar. Stimulansmedlen kopplade till föräldrastödsstrategin bedöms ha bidragit till att utveckla och sprida föräldrastödsarbetet i de kommuner som tagit del av dem. Det finns i dag tack vare satsningen även en betydande kunskap om hur ett effektivt och framgångsrikt lokalt och regionalt föräldrastödsarbete kan bedrivas. (prop. 2013/13:1 utg.omr. 9 s. 171.)

Regeringskansliet har lämnat information om att föräldrastödande åtgärder har vidtagits inom rättsväsendet. Av budgetpropositionen för 2014 framgår också att regeringen avser att lämna en skrivelse till riksdagen med en samlad redogörelse för resultatet av genomförda föräldrastödande insatser inom olika politikområden (prop. 2013/14:1 utg.omr. 9 s. 187).

Utskottets ställningstagande

Familjen har stor betydelse för en ung persons utveckling och det är viktigt att familjen har tillgång de olika former av stöd som den kan behöva. Utskottet konstaterar att det finns en nationell strategi för föräldrastöd och att föräldrastödande åtgärder vidtagits inom rättsväsendet. Utskottet ser därför inte skäl för att ställa sig bakom det initiativ som efterfrågas i motion 2013/14:Ju438 (KD). Motionen bör avslås.

Handläggningstider

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att handläggningstiderna för ungdomsbrott ska bli kortare.

Motionen

I kommittémotion 2013/14:Ju412 av Morgan Johansson m.fl. (S) yrkande 15 begärs att regeringen ska arbeta för att förkorta handläggningstiderna för ungdomsmål. Motionärerna anför att den nuvarande handläggningen av ungdomsmål är alltför långsam, vilket Riksrevisionen även konstaterade i en rapport 2009. Regeringen måste prioritera en snabbare rättslig prövning av ungdomsbrott.

Bakgrund

Av 4 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, förkortad LUL, framgår att en förundersökning som gäller den som inte har fyllt 18 år och brott på vilket fängelse kan följa ska bedrivas med särskild skyndsamhet. Förundersökningen ska avslutas och beslut i åtalsfrågan fattas så snart det kan ske och senast inom sex veckor från dagen för delgivning av brottsmisstanke. Denna tidsfrist får överskridas endast om det är nödvändigt med hänsyn till att den misstänkte ska delta i medling enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott eller med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

Enligt 18 § första stycket LUL gäller att den unge ska underrättas om beslut om åtalsunderlåtelse vid ett personligt sammanträffande med åklagaren inom två veckor efter det att beslutet fattats.

I 29 § LUL anges att mål mot den som inte har fyllt 21 år alltid ska behandlas skyndsamt.

Från och med den 1 mars 2012 kan polismyndigheter leda förundersökningar mot unga lagöverträdare i fler fall än tidigare. Då upphävdes den särreglering om förundersökningsledarskap i ungdomsbrottsärenden som funnits i LUL och i stället gäller rättegångsbalkens regler om fördelning av förundersökningsledarskap mellan polis och åklagare. Ändringen innebär dels att handläggningstiderna för ungdomsärenden kan förkortas ytterligare eftersom det behövs färre kontakter mellan åklagare och polis, dels att åklagare får större möjlighet att utöva ett effektivt ledarskap i de förundersökningar som kräver särskild åklagarkompetens.

Riksrevisionen lämnade i december 2011 slutrapporten Att hantera brottmål effektivt – En utmaning för regeringen och rättsväsendet (RiR 2011:27). Regeringen behandlade rapporten i skrivelsen Riksrevisionens rapport om att hantera brottmål effektivt – en utmaning för regeringen och rättsväsendet (skr. 2011/12:135, bet. 2012/13:JuU2). Slutrapporten redovisar den granskning som gjorts inom ramen för strategin Rättsväsendets samlade effektivitet. Inom ramen för den strategin har Riksrevisionen granskat effektiviteten i rättsväsendet och specifikt brottmålsprocessen. I granskningen ingår bl.a. rapporten Hanteringen av unga lagöverträdare – en utdragen process (RiR 2009:12). I slutrapporten (RiR 2011:27) anför Riksrevisionen att rättsväsendets myndigheter inte lever upp till lagens krav på skyndsamhet i ungdomsärenden (4 och 18 §§ LUL). Enligt Riksrevisionens granskning överskreds de två lagstadgade tidsfristerna om sex respektive två veckor i stor utsträckning – i 45 respektive 30 procent av fallen (s. 65).

Riksrevisionen rekommenderade i sin granskning regeringen att slå fast i myndigheternas instruktioner eller regleringsbrev att särskild skyndsamhet gäller för hantering av ärenden avseende unga lagöverträdare och se till att myndigheterna följer upp att detta mål uppfylls. Vidare rekommenderade man att Socialstyrelsen borde ges i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att förbättra kvaliteten i socialtjänstens yttranden samt förbättra samverkan mellan socialtjänsten och polis och åklagare.

Det kan här nämnas att regeringen sedan 2011 i regleringsbrev ställer krav på Åklagarmyndigheten och Rikspolisstyrelsen att redovisa i vilken utsträckning de lagstadgade fristerna avseende unga lagöverträdare har hållits och redovisa vilka åtgärder myndigheterna har vidtagit för att förkorta genomströmningstiderna i dessa ärenden. Även Domstolsverket har enligt regleringsbrev för 2013 och 2014 i uppdrag att särskilt redovisa handläggningstider i mål där personer under 21 år står åtalade samt vilka åtgärder som har vidtagits för att förkorta handläggningstiderna i dessa mål.

I budgetpropositionen för 2014 (prop. 2013/14:1 utg.omr. 4) anges bl.a. följande (s. 22).

För straffmyndiga ungdomar som begår brott är det viktigt att kopplingen mellan brottet och samhällets reaktion är tydlig. Det kräver en snabb handläggning av ungdomsärenden. Med en snabb handläggning ökar även möjligheterna att klara upp brotten. Under senare år har regeringen ställt allt högre krav på att handläggningen av ungdomsmål ska snabbas upp. Genomströmningstiderna har också blivit kortare de senaste åren men det finns fortfarande utrymme för ytterligare förbättringar. På uppdrag av regeringen har en utredare sett över de lagstadgade tidsfrister som gäller när barn och unga är misstänkta eller målsägande. Utredarens förslag bereds nu vidare inom Regeringskansliet.

Den ovan nämnda utredarens förslag redovisas i departementspromemorian Skyndsamhetskrav och tidsfrister i ärenden med unga misstänkta och unga målsägande (Ds 2013:30).

Av Åklagarmyndighetens årsredovisning för 2012 framgår att lagstadgade beslutsfrister avseende unga lagöverträdare har kunnat hållas i 62 procent av fallen, vilket är en förbättring jämfört med 2011 (s. 57).

Av polisens årsredovisning för 2012 framgår att polismyndigheterna under 2012 har hållit tidsfristerna i 85 procent av de ungdomsärenden som handlagts. I drygt 7 procent av ärendena har tidsfristerna överskridits av skäl som kan hänföras till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter och som polismyndigheten inte haft möjlighet att påverka i det enskilda fallet. Exempel på detta är att personer inte går att nå eftersom de befinner sig i ett annat land, att tidskrävande forensiska undersökningar behöver genomföras eller att samverkande myndigheter inte har kunnat vidta nödvändiga åtgärder inom tidsfristen. I övriga fall bedöms överskridandet av tidsfristerna bero på att den berörda polismyndigheten på olika sätt brutit i handläggningen av ärendet (s. 51).

Av 2012 års regleringsbrev för Brottsförebyggande rådet (Brå) framgår att Brå getts i uppdrag att, med stöd av databasen för rättsväsendets uppföljningssystem (RUS), redovisa handläggningstiderna hos polismyndigheterna, Åklagarmyndigheten och domstolarna för mål och ärenden som rör brottstyperna misshandel, rån, våldtäkt, stöld och utpressning. I uppdraget ingår att redovisa eventuella förändringar i handläggningstiderna. Vidare ingår också att särskilt redovisa handläggningstiderna för mål och ärenden som avser unga gärningsmän. Åtterrapporeringen ska göras med utgångspunkt i den analys som lämnades den 31 mars 2012. Uppdraget ska redovisas senast den 25 mars 2013. Brå fick i regleringsbrevet för 2013 ett förnyat uppdrag som ska redovisas den 20 mars 2014.

Brå anför i rapporten Rättsväsendets hantering av ungdomsärenden (Rapport 2012:5) bl.a. att även om det i ärenden med unga lagöverträdare finns ett särskilt skyndsamhetskrav föreskrivet visar analyser av uppgifter från RUS-databasen att den totala handläggningstiden från brottsanmälan till domslut är längre vid misstankar mot unga när det gäller våldtäkt, rån och utpressning än när misstankarna riktas mot vuxna. Ingen skillnad observeras vid stöld, och enbart i samband med misshandel hanteras misstankar mot unga lagöverträdare snabbare än misstankar mot vuxna. Ett annat resultat som framkommer i RUS-analyserna är att de län som uppvisar en hög

personupplärning gällande misstankar om misshandel riktade mot unga tenderar ha en kortare genomsnittlig handläggningstid fram till personupplärningsbeslutet.

Tidigare utskottsbehandling

Vid beredningen av 2010 års allmänna motioner om unga lagöverträdare föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen med innebörden att regeringen borde återkomma till riksdagen med ett förslag om snabbare rättslig prövning av ungdomsbrott (bet. 2010/11:JuU12). Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2010/11:175).

Utskottet har vid beredningen av 2011 och 2012 års allmänna motioner om unga lagöverträdare avstyrkt motionsyrkanden med begäranden om att handläggningstiderna för ungdomsbrott måste bli kortare (bet. 2012/13: JuU13 s. 10 f.). Utskottet hänvisade bl.a. till att regeringen har vidtagit åtgärder för att uppnå en snabbare rättslig prövning av ungdomsbrott samt att handläggningstiderna hade minskat.

Utskottets ställningstagande

De brister som Riksrevisionen konstaterade i sin granskning av hur de rättsliga myndigheterna hanterar unga lagöverträdare (Hanteringen av unga lagöverträdare – en utdragen process, RiR 2012:9) måste som utskottet tidigare uttryckt (bet. 2012/13:JuU13 s. 14 f.) tas på största allvar. Regeringen måste prioritera en snabbare rättslig prövning av ungdomsbrott, och rätts-systemet måste bli bättre på att hantera sådana brott.

Riksdagen har tidigare, som framgår ovan, tillkännagett att regeringen borde återkomma med förslag om en snabbare prövning av ungdomsbrott (bet. 2010/11:JuU12, rskr. 2010/11:175). Av den redovisning som regeringen lämnat framgår att regeringen under en följd av år har vidtagit åtgärder för att förkorta handläggningstiden för ungdomsbrott. Genomströmningstiderna har också minskat. Av regleringsbrevet till Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen och Domstolsverket framgår att regeringen avser att fortsätta att följa myndigheternas arbete på området.

Som framgår av ovan har en utredare på uppdrag av regeringen sett över de lagstadgade tidsfrister som gäller när unga är misstänkta eller målsägande. Utredarens förslag finns redovisade i departementspromemorian Skyndsamhetskrav och tidsfrister i ärenden med unga misstänkta och unga målsägande (Ds 2013:30). Promemorian bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Utskottet anser att det är angeläget att handläggningstiderna för ungdomsbrott förkortas. Mot bakgrund av de åtgärder som regeringen vidtagit och den beredning som för närvarande pågår finns det dock inte skäl att föreslå ett nytt tillkännagivande om snabbare rättslig prövning av ungdomsbrott. Utskottet avstyrker motion 2013/14:Ju412 (S) yrkande 15.

Ungdomsdomstolar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion om att utreda ett införande av ungdomsdomstolar.

Motionen

I motion 2013/14:Ju263 av Annika Eclund (KD) yrkas att man bör utreda ett införande av ungdomsdomstolar. För att säkerställa att rätt kompetens finns när personer mellan 15 och 18 år ska prövas i domstol bör enligt motionären en särskild ungdomsdomstol inrättas.

Bakgrund

Enligt 2 § LUL ska förundersökning rörande den som inte har fyllt 18 år normalt ledas av en polis eller åklagare som med avseende på intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare är särskilt lämplig.

Av 25 § lagen LUL följer att brottmål i tingsrätt och hovrätt mot den som inte har fyllt 21 år ska, om det inte möter hinder, handläggas av lagfarna domare som särskilt har utsetts av domstolen att handlägga sådana mål. Detsamma gäller i fråga om nämndemän som anlitas för tjänstgöring i sådana mål. I mål som rör brott på vilket endast böter kan följa får andra anlitas än dem som särskilt har utsetts.

Av budgetpropositionen för 2014 framgår bl.a. följande (prop. 2013/14: 1 utg.omr. 4 s. 23).

För unga brottsoffer, vittnen och tilltalade är det inte alltid lätt att fullt ut förstå och ta till sig vad som händer i rättsprocessen. Inte minst kan en rättegång upplevas som både obehaglig och svårbegriplig. Domstolarna arbetar på olika sätt med ungdomsmålen. Vissa tingsrätter har särskilt specialiserad personal eller särskilda enheter som arbetar med ungdomsmål. Andra har infört fasta schemalagda huvudförhandlingsdagar varje vecka för sådana mål, vilket underlättar både domstolens och åklagarnas planering. Några har utvecklat ordföranderollen och arbetat särskilt med bemötandefrågor. Domstolsverket har nyligen haft i uppdrag att skapa förutsättningar för ett regelbundet erfarenhetsutbyte mellan domstolarna i frågor som rör inre organisationsformer och arbetsmetoder. Det är viktigt att detta erfarenhetsutbyte fortsätter.

Tidigare utskottsbehandling

Utskottet har behandlat motioner med yrkanden om att inrätta ungdomsdomstolar tidigare, senast våren 2009 (bet. 2008/09:JuU19 s. 9–10). Utskottet konstaterade då att det på åklagarsidan finns särskilt utsedda ungdomsåklagare och att många domstolar har särskilda ungdomsrotlar. Mot bakgrund av det anförda ansåg utskottet att något initiativ från riksdagens sida inte var nödvändigt.

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan finns det särskilda bestämmelser om att brottmål i tingsrätt eller hovrätt och som gäller en person som inte fyllt 21 år ska handläggas av en domare och nämndemän som är särskilt utsedda för detta. Vidare framgår att domstolarna också på olika sätt har anpassat sin handläggning av ungdomsmål. Vissa tingsrätter har särskilt specialiserad personal och särskilda enheter som arbetar med ungdomsmål, andra har fastlagda huvudförhandlingsdagar för sådana mål. Mot denna bakgrund ser utskottet inte skäl att ställa sig bakom den begäran om att utreda ett införande av ungdomsdomstolar som finns i motion 2013/14:Ju263 (KD). Motionen bör avslås.

Påföljder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår fem motionsyrkanden som handlar om påföljder för ungdomar.

Jämför reservation (SD).

Motionerna

I motion 2013/14:Ju284 av Stefan Caplan (M) begärs att man ska se över möjligheten att införa ny lagstiftning som ska medföra att en person som är 18 år och döms för mord inte kan dömas till ungdomsvård. Motionären anför att ungdomsvåldet ökar och det är viktigt att motarbeta detta. En skärpning av påföljderna har redan införts vad gäller vuxna och i enlighet med resonemanget bakom den straffskärpningen bör även personer som fyllt 18 år omfattas av en straffskärpning.

I motion 2013/14:Ju285 av Stefan Caplan (M) begärs att en reell nolltolerans mot droger ska gälla inom den slutna ungdomsvården och att det bör övervägas om man ska införa drogtester för att upprätthålla en drogfri ungdomsvård.

I motion 2013/14:Ju395 av Kajsa Lunderquist (M) yrkas att strafftiderna för 18–21-åringar bör bli desamma som för andra myndiga.

I motion 2013/14:Ju437 av Kent Ekeröth och Björn Söder (båda SD) yrkande 2 begärs att brottsbalken samt lagen med särskilda bestämmelser om unga ska reformeras för att endast inkludera personer som ännu inte fyllt 18 år.

I motion 2013/14:Ju438 av Tuve Skånberg (KD) yrkande 2 begärs att påföljderna för unga bör utredas i syfte att fler unga ska kunna dömas till ungdomstjänst med en tydlig koppling till brottet de dömts för. Fler unga som begår brott bör enligt motionären dömas till ungdomstjänst i stället för till böter. Unga som döms till bötesstraff kan uppfatta det som att man

kan köpa sig fri från konsekvenserna av sin brottslighet. Om klottrare och vandaler får sanera klotter och återställa byggnader efter skadegörelse ökar sannolikheten för att de inser konsekvenserna och kostnaderna för de skador som gärningen orsakat.

Bakgrund

Påföljder för unga

För ett brott som någon begått innan han eller hon fyllt 18 år får rätten döma till fängelse endast om det finns synnerliga skäl. För ett brott som någon begått efter det att han eller hon fyllt 18 år men innan han eller hon fyllt 21 år får rätten döma till fängelse endast om det med hänsyn till gärningens straffvärde eller annars finns särskilda skäl (30 kap. 5 § brottsbalken).

I 32 kap. brottsbalken finns bestämmelser om överlämnande till särskild vård för unga. Där anges bl.a. att den som är under 21 år och som begått brott får dömas till ungdomsvård om han eller hon har ett särskilt behov av vård eller någon annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och sådan vård eller åtgärd kan beredas den unge. Vården och åtgärderna ska syfta till att motverka att den unge utvecklas ogynnsamt. Ungdomsvård får dömas ut endast om socialtjänstens planerade åtgärder, i förekommande fall i förening med ungdomstjänst eller böter, kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den unges tidigare brottslighet (1 §).

Den som är under 21 år och som begått brott får dömas till ungdomstjänst om den unge samtycker till det och påföljden är lämplig med hänsyn till hans eller hennes person och övriga omständigheter. Den som döms till ungdomstjänst ska åläggas att utföra oavlönat arbete och delta i annan särskilt anordnad verksamhet i lägst 20 och högst 150 timmar (2 §).

Påföljdsutredningens förslag

Regeringen beslutade den 25 juni 2009 att tillkalla en särskild utredare med uppdraget att göra en översyn av påföljdssystemet för vuxna och unga lagöverträdare (dir. 2009:60). Utredningen skulle enligt sitt uppdrag bl.a. ta ställning till om lagöverträdare som har fyllt 18 men inte 21 år ska behandlas som vuxna lagöverträdare vid straffmätning och påföljdsval eller något av dessa avseenden samt analysera hur ungdom bör beaktas vid straffmätningen i de fall då straffnedsättning ska ske. Utredningen skulle även se över var och en av påföljderna slutet ungdomsvård, ungdomsvård och ungdomstjänst i fråga om påföljden, dess innehåll och utformning i övrigt samt uppföljning och reaktion vid återfall i brott eller annan misskötsamhet. Vidare skulle utredningen även lämna förslag till en slopad eller mer

begränsad användning av dagsböter för lagöverträdare i åldersgruppen 15–17 år. Utredningen lämnade i maj 2012 betänkandet Nya påföljder (SOU 2012:34).

Av betänkandet framgår att utredningen föreslår att påföljdsvalet för ungdomar i åldern 18–20 år i princip ska göras som för vuxna. Utredningen föreslår att det inte ska förutsättas särskilda skäl för att döma lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år till fängelse oavsett om fängelsestraffet är villkorligt eller ovillkorligt. De särskilda ungdomspåföljderna ungdomsvård, ungdomstjänst och slutna ungdomsvård ska vara förbehållna personer som inte fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet. Den som begått brott efter att ha fyllt 18 år men inte 21 år ska dock kunna dömas till ungdomsvård om det finns särskilda skäl. Om straffvärdet är sådant att fängelse kan följa på brottet och gärningsmannen är under 21 år ska hans eller hennes ungdom även fortsättningsvis beaktas vid straffmätningen. Vid brott vars straffvärde endast motiverar ett bötesstraff ska dock inte gärningsmannens ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen, om han eller hon fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet (SOU 2012:34 s. 41).

Påföljdsutredningen föreslår också att ett uttryckligt samtycke från den tilltalade inte ska vara en förutsättning för att döma ut ungdomstjänst som självständig påföljd eller som förstärkningspåföljd till ungdomsvård. Det förhållandet att den unge aktivt motsätter sig att utföra ungdomstjänst ska dock vägas in i lämplighetsbedömningen (SOU 2012:34 s. 36). Påföljdsutredningen föreslår även att verkställighetstiden för ungdomstjänst ska göras mer enhetlig. Ungdomstjänst ska börja verkställas senast två månader från det att domen vunnit laga kraft, om inte särskilda skäl talar emot det (SOU 2012:34 s. 37).

Vidare kom utredningen fram till att tillämpningsområdet för ungdomstjänst eller andra ungdomspåföljder inte bör utvidgas till sådana fall där ungdomstjänst i dag anses för ingripande, dvs. sådana fall som nu leder till ett mycket lindrigt straff i form av dagsböter. Utredningen föreslår att om någon begått ett brott innan han eller hon fyllt 18 år och straffvärdet är sådant att det inte behövs en mer ingripande påföljd än ett lågt antal dagsböter ska domstolen döma till ett varningsstraff. Vid bedömningen av om varningsstraff är tillräckligt ingripande ska särskilt beaktas om den unge tidigare gjort sig skyldig till brott. Varningsstraff ska vara en av ungdomspåföljderna och den ska antecknas i belastningsregistret som andra påföljder.

I budgetpropositionen för 2014 anför regeringen att det för närvarande pågår ett arbete inom Regeringskansliet med att ytterligare stärka vissa av ungdomspåföljderna. Bland annat övervägs förbättringar av verkställigheten av ungdomstjänst och ungdomsvård (prop. 2013/14:1 utg.omr. 4 s. 22). Enligt information från Regeringskansliet bereds övriga delar av påföljdsutredningens förslag.

Drogtester vid slutna ungdomsvård

Av 1 § narkotikastrafflagen (1968:64) framgår bl.a. att det är straffbart att inneha, bruka eller ta annan befattning med narkotika.

Av 17 a § lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård framgår att den som genomgår verkställighet av slutna ungdomsvård är, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl, skyldig att efter uppmaning lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv- eller svettprov för kontroll av om han eller hon är påverkad av narkotika, alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel, sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor, om det kan misstänkas att den dömda är påverkad av något sådant medel eller någon sådan vara.

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan bereds Påföljdsutredningens betänkande Nya påföljder (SOU 2012:34) i Regeringskansliet. I Påföljdsutredningens betänkande finns förslag bl.a. om påföljder för ungdomar, strafftider för och handläggning av ungdomsbrott. Utskottet vill avvakta denna beredning och avstyrker därför motionerna 2013/14:Ju284 (M), 2013/14:Ju395 (M), 2013/14:Ju437 (SD) yrkande 2 och 2013/14:Ju438 (KD) yrkande 2.

Genom de bestämmelser som finns i lagen om verkställighet av slutna ungdomsvård finns det i dag möjlighet att kontrollera huruvida en person som är föremål för sådan vård är påverkad av droger. Utskottet anser att motion 2013/13:Ju285 (M) därmed får anses vara tillgodosedd. Motionen bör därför avslås.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår tio motionsyrkanden med olika förslag som har behandlats och avslagits tidigare under valperioden.

Jämför särskilda yttrandena 1 (S), 2 (MP) och 3 (SD).

Allmänt

De motionsyrkanden som finns i bilaga 2 överensstämmer helt eller i huvudsak med yrkanden som behandlats tidigare under valperioden. De behandlades i betänkandena 2010/11:JuU12 Unga lagöverträdare, 2011/12:JuU1 Utgiftsområde 4 Rättsväsendet och 2012/13:JuU13 Unga lagöverträdare. Riksdagen avslög motionsyrkandena. Utskottet ser ingen anledning att nu göra en annan bedömning.

Reservation

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservation. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Påföljder, punkt 4 (SD)

av Richard Jomshof (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2013/14:Ju395 av Kajsa Lunderquist (M) och

2013/14:Ju437 av Kent Ekeroth och Björn Söder (båda SD) yrkande 2 och

avslår motionerna

2013/14:Ju284 av Stefan Caplan (M),

2013/14:Ju285 av Stefan Caplan (M) och

2013/14:Ju438 av Tuve Skånberg (KD) yrkande 2.

Ställningstagande

Brottsbalken och lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare behöver reformeras. I Sverige blir en person i dag myndig vid 18 år. I och med att personen är myndig bör han eller hon betraktas som fullt ansvarig för sina handlingar. Svensk lag tar ändå särskild hänsyn till personer som är över 18 år men under 21 år, med lägre straff som följd. Detta förhållningssätt är orimligt eftersom de som är över 18 år är myndiga och därmed ansvariga för sina handlingar. Denna särskilda hänsyn bör upphöra i och med att personen blir 18 år.

Särskilda yttranden

1. Motioner som bereds förenklat, punkt 5 (S)

Morgan Johansson (S), Kerstin Haglö (S), Christer Adelsbo (S), Elin Lundgren (S), Anna Wallén (S) och Arhe Hamednaca (S) anför:

Utskottet har genom förenklad beredning avstyrkt de motionsförslag som finns upptagna i bilaga 2. Då det gäller motionsförslagen hänvisar vi till tidigare ställningstaganden av företrädare för Socialdemokraterna i motsvarande frågor i betänkandena 2010/11:JuU12, 2011/12:JuU1 och 2012/13:JuU13. Vi vidhåller de synpunkter som framfördes i de sammanhangen men avstår från att i förekommande fall på nytt ge uttryck för avvikande uppfattningar i en reservation.

2. Motioner som bereds förenklat, punkt 5 (MP)

Agneta Börjesson (MP) anför:

Utskottet har genom förenklad beredning avstyrkt de motionsförslag som finns upptagna i bilaga 2. Då det gäller motionsförslagen hänvisar jag till tidigare ställningstaganden av företrädare för Miljöpartiet i motsvarande frågor i betänkande 2012/13:JuU13. Jag vidhåller de synpunkter som har framförts i de sammanhangen men avstår från att i förekommande fall på nytt ge uttryck för avvikande uppfattningar i en reservation.

3. Motioner som bereds förenklat, punkt 5 (SD)

Richard Jomshof (SD) anför:

Utskottet har genom förenklad beredning avstyrkt de motionsförslag som finns upptagna i bilaga 2. Då det gäller motionsförslagen hänvisar jag till tidigare ställningstaganden av företrädare för Sverigedemokraterna i motsvarande frågor i betänkandena 2010/11:JuU12 och 2012/13:JuU13. Jag vidhåller de synpunkter som har framförts i de sammanhangen men avstår från att i förekommande fall på nytt ge uttryck för avvikande uppfattningar i en reservation.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2013

2013/14:Ju211 av Hans Hoff (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en nationell strategi för att motverka kriminalitet bland unga.

2013/14:Ju263 av Annika Eclund (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda införandet av ungdomsdomstolar.

2013/14:Ju266 av Annika Eclund (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av ett utvecklat samarbete mellan polisen och varje skola.

2013/14:Ju284 av Stefan Caplan (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att man bör se över möjligheten att överväga att införa ny lagstiftning så att ungdomsvård inte är ett alternativ då straff utdöms för dem som fyllt 18 år och fällt för mord.

2013/14:Ju285 av Stefan Caplan (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det ska vara en reell nolltolerans mot droger inom ramen för sluten ungdomsvård och att man bör överväga att införa obligatoriska drogtester för att upprätthålla detta.

2013/14:Ju302 av Helena Bouveng (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om helgavskiljning.

2013/14:Ju373 av Kent Ekeröth och Richard Jomshof (båda SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att dels det vid grova vålds- eller sexualbrott, speciellt de av hänsynslös karaktär, utförda av personer under 18 år men över 15 år, ska prövas om gärningsmannen ska dömas som vuxen, dels att straffskalan ska tillämpas fullt ut utan straffrabatt om gärningsmannen döms som vuxen.

2013/14:Ju379 av Jimmie Åkesson m.fl. (SD):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lagen med särskilda bestämmelser om unga bör reformeras för att endast inkludera personer som ännu ej fyllt arton år.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det vid grova vålds- eller sexualbrott av hänsynslös karaktär utförda av personer över 15 år men under 18 år ska prövas om gärningsmannen ska dömas som vuxen. Döms gärningsmannen till fängelse ska straffskalan tillämpas fullt ut utan straffrabatt.

2013/14:Ju395 av Kajsa Lunderquist (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att strafftiderna för 18–21-åringar bör bli desamma som för andra myndiga.

2013/14:Ju412 av Morgan Johansson m.fl. (S):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kontaktpoliser.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen måste se till att verka för att korta handläggningstiderna vid ungdomsmål.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om hanteringen av försvarares närvaro vid förhör av unga.

2013/14:Ju417 av Kent Ekeröth (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att straffmyndighetsåldern bör sänkas från 15 år till 13 år.

2013/14:Ju429 av Agneta Börjesson m.fl. (MP):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om gallring av uppgifter i vissa register.

2013/14:Ju437 av Kent Ekeröth och Björn Söder (båda SD):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att brottsbalken samt lagen med särskilda bestämmelser om unga reformeras för att endast inkludera personer som ännu inte fyllt 18 år.

2013/14:Ju438 av Tuve Skånberg (KD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att beakta betydelsen av trygga familjer i det brottsförebyggande arbetet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda påföljder för unga i syfte att fler ska kunna dömas till ungdomstjänst med tydlig koppling till brottet.

BILAGA 2

Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet i förslagspunkt 5

Motion	Motionärer	Yrkanden
5. Motioner som bereds förenklad		
2013/14:Ju211	Hans Hoff (S)	
2013/14:Ju266	Annika Eclund (KD)	
2013/14:Ju302	Helena Bouveng (M)	
2013/14:Ju373	Kent Ekeroth och Richard Jomshof (båda SD)	
2013/14:Ju379	Jimmie Åkesson m.fl. (SD)	7 och 12
2013/14:Ju412	Morgan Johansson m.fl. (S)	14 och 16
2013/14:Ju417	Kent Ekeroth (SD)	
2013/14:Ju429	Agneta Börjesson m.fl. (MP)	8